

С. І. СВІТЛЕНКО

СЛОВО ПРО ПРОФЕСОРА В. В. КРУТІКОВА

У цьому році відомому історичному, доктору історичних наук, професору Володимиру Володимировичу Крутікову (1936–1998) мало б виповнитися 75 років від дня народження. Життєвий і науковий досвід цього педагога і науковця цікавий з погляду його вкладу у розвиток дніпропетровської наукової школи історичної україністики, становлення історичного факультету Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара, якому в червні поточного року виповнилося 40 років від дня відновлення як освітньо-наукового підрозділу. Водночас постать В. В. Крутікова має розглядатися і у значно ширшому контексті особливостей розвитку української історичної науки останніх десятиліть радянського періоду і початків утвердження незалежності України.

Ім'я В. В. Крутікова було і є знаним в історіографії, передусім, завдяки його внеску у вивчення соціально-економічної і соціальної історії України. Ці наукові напрями започатковані в нашому університеті ще Д. І. Яворницьким і Д. П. Пойдою, які плідно досліджували історію запорозького козацтва домодерних часів і селянства пореформеного періоду відповідно. Однак Володимир Володимирович знайшов своє, не розроблене попередниками, предметне поле. Про це свідчить інноваційне вивчення В. В. Крутіковим теми «Донбасс в период промышленного подъема 90-х гг. XIX в. (Угольная, металлургическая и машиностроительная промышленность)», яка була успішно досліджена й захищена вченим-істориком як кандидатська

дисертація 13 травня 1969 р. У цьому ж ряду історіографічних фактів здійснення ним докторського дослідження «Соціально-економічна політика царського уряду пореформеної доби і гірничопромислової буржуазії Півдня Росії», захищеного 9 жовтня 1996 р. Обидві знакові події творчої біографії В. В. Крутікова були пов'язані з Дніпропетровським державним університетом.

Мені довелося бути свідком захисту докторської дисертації В. В. Крутікова. На засіданні спеціалізованої вченої ради науковець представ уже відомим ученим, зрілим висококваліфікованим дослідником, який одержав блискучу творчу перемогу. Втім на захисті спостерігалася втома вченого. Напевно, це не є випадковим, адже між захистом першої і другої дисертації пройшло 27 років.

Як учений-історик, В. В. Крутіков, безперечно, мав свій творчий стиль, власну творчу лабораторію. Стисло розглянемо особливості його інтелектуального кредо. По-перше, це закоханість у свою тему, якій вчений не зраджував усе своє життя. Гадаю, що цей факт є цілком закономірним, адже В. В. Крутіков народився в м. Сталіно (пізніше – Донецьк) у родині службовців. З цим промисловим регіоном пов'язано формування його особистості. Професійне зростання вченого відбувалося теж у Донецько-Придніпровському регіоні. Спочатку він працював у музейних і архівних установах Донецька і Луганська, а згодом розвивав свій творчий потенціал в

аспірантурі та на викладацькій роботі у Дніпропетровську.

По-друге, розробка В. В. Крутіковим соціально-економічної проблематики з історії буржуазії не належала до кон'юнктурних. Учений ішов маловідомими стежками евристичного пошуку, наполегливо працював з масовими джерелами, зокрема опанував численні дані статистики і преси. Ґрунтовність його роботи з першоджерелами виявилася в навчальному посібнику «Источники по социально-экономической истории Украины периода капитализма (1861–1900)», який побачив світ у 1980 р.

По-третє, творчий діапазон дослідницької роботи В. В. Крутікова вирізнявся достатньою широтою. Це відбулося у спадщині вченого-історика, в якій є монографія, навчальний посібник, десятки статей, тез доповідей на наукових конференціях різного рівня. Центральною проблемою творчості

В. В. Крутікова спочатку стала соціально-економічна історія України в регіональному вимірі. Згодом дослідник перемістив акценти дослідження на соціальну та внутрішньополітичну проблематику. Такий перехід простежується в монографії В. В.

Крутікова «Буржуазія України та економічна політика царизму в пореформенний період» (Д., 1992) та в його докторській дисертації. Окрім цього, вчений працював у царині історіографії, джерелознавства, архівної справи, краєзнавства, методики викладання.

В. В. Крутіков належав до високопрофесійних, талановитих лекторів вищої школи. Пригадую, як він зі знанням справи прочитав лекцію з історії суспільного руху Росії 30–40-х рр. ХІХ ст., заміняючи на денному відділенні професора Д. П. Пойду. Володимир Володимирович любив працювати зі студентами в позааудиторний час. Свідченням цього була його робота в якості наукового керівника студентського наукового товариства історичного факультету (1971 – 1974 рр.) та наукового керівника студентського наукового гуртка з історії СРСР та УРСР (з 1971 р.).

В. В. Крутіков працював на нашому факультеті порівняно недовго, але як неординарний науковець і талановитий педагог залишив помітний слід в історії його становлення. Відомий вчений зробив свій внесок у розвиток дніпропетровської наукової школи історичної україністики, української історичної науки другої половини ХХ ст. в цілому.

